

5) *обробка (аналіз, опрацювання) даних про роботу групи.* Таке опрацювання відбувається, коли члени групи обговорюють, наскільки успішно вони досягають своїх цілей і наскільки успішно підтримують ефективні робочі відносини. Група повинна розібратися, які дії окремих її членів корисні, а які марні, й ухвалити рішення про те, як варто поводитися надалі: що залишити і що змінити у своїй поведінці. Підвищення ефективності процесу навчання відбувається завдяки ґрунтовному аналізу того, як співпрацюють члени групи, і визначенню способів поліпшення ефективності цієї роботи.

Викладач в інтерактивному навчанні є організатором процесу навчання, консультантом, фасилітатором, який ніколи не «замикає» навчальний процес на собі.

Висновки. Така активна форма роботи дозволяє ефективно перевірити у майбутніх вихователів уміння застосовувати теоретичні знання на практиці, а також розвиває дослідницькі, творчі, комунікативні здібності студентів

Отже, підготовка педагогічних працівників до соціального виховання є дуже важливою, адже функції соціального виховання і соціального захисту дитини є стрижнем, навколо якого будується система діяльності вихователя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціальна педагогіка: теорія і технології: Підручник / За ред. І.Д. –Звереві.К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
2. Рожков М.И., Байбородова Л.В. Организация воспитательного процесса в школе. – М: Владос, 2000. – 256 с.
3. Офіційний веб-сайт Сумського обласного благодійного фонду «Благовіст»: <<http://www.blagovist.sumy.org/content.php?razdel=main&lang=ua>>.
4. Офіційний веб-сайт Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту: <<http://dss.visti.net/cgi-bin/val.sh?v=0&p=p900102>>.

УДК 378.147

К.Ф. Нор

*Миколаївський державний університет
імені В.О. Сухомлинського*

А.С. МАКАРЕНКО ПРО РОЛЬ КНИГИ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядається роль книги у вихованні дітей, висловлена А.С. Макаренком. Аналізується творчість видатного педагога і визначає роль дитячого читання як один із чинників виховання особистості.

The article deals with the problem of the role of the book in the upbringing of children and A. S. Makarenko's point of view on this problem. The author of the article analyzes the creativity of the famous educator and defines the role of children's reading as one of the factors of personality's upbringing.

Гуманізація та гуманітаризація сучасної освіти поряд із розвитком інших напрямів педагогічного процесу в першу чергу передбачає збереження духовності, моралі в людини, пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонійного поєднання її інтелекту й емоцій, соціальних та етичних рис.

Творче переосмислення і застосування гуманістичних ідей А.С. Макаренка може стати вагомим допомогою у вирішенні багатьох проблем сучасної школи. Перечитуючи його твори, переконуємося в тому, наскільки сьогодні актуальні педагогічні ідеї та проблеми, висловлені ним: “Великі люди тому й великі, що їхні думки і звершення завжди актуальні й сучасні” [5, 58].

Мета статті – визначити актуальність ідей А.С. Макаренка про роль книги у вихованні підростаючого покоління.

Як людина і педагог, Антон Семенович Макаренко – особистість самобутня, з ядро вираженим педагогічним талантом. Він багато часу відводив самоосвіті, багато читав, вивчав найновішу літературу з історії, філософії, психології тощо.

Дослідники наукової спадщини видатного педагога цілком справедливо зауважують, що проблема загального формування особистісних якостей була центральною у практично-пошуковій діяльності Макаренка-педагога. “Виховання дітей – найважливіша сфера нашого життя, – писав він. – Виховати дитину правильно, нормально набагато легше, ніж перевиховувати. Правильне виховання з раннього дитинства – це зовсім не така важка справа, як багатьом здається” [1, 56].

Усе життя великого педагога було пов'язане з літературою: “...вчили мене книги”, – писав він у статті “Максим Горький у моєму житті” [2, 326]; книги допомагали Антону Семеновичу у вихованні колоністів; його літературні праці дають нам можливість сьогодні краще зрозуміти та оцінити його творчі замисли і здійснення.

У чотирьох бібліотеках комуни було більш ніж шість тисяч книг. Вечорами, зібравшись разом, при світлі гасової лампи, колоністи читали

Горького, Гоголя, Чехова, Лесю Українку, І. Франка, Шекспіра, Мольєра. Під час обговорення літературних творів, поезій і пісень зверталась увага вихованців на те, як люди відточують свій характер, долають негативні риси, перемагають самих себе.

А.С. Макаренко надавав великого значення книзі у вихованні дітей. У книгах він цінував перш за все натхненну віру в людину, історичний оптимізм, тобто те, що відрізняє кращі зразки літератури. Він уважав дитячу літературу особливою частиною літератури, якій властива своєрідність. “Кожна книга для дітей перш за все повинна містити виховні цілі, – писав він у статті “Виховне значення дитячої літератури”. Виховний процес – процес дуже довготривалий і складний, одна література неспроможна виконати ці завдання. Проте кожна книга має бачити перед собою цілісну особистість як загальну мету, до якої слід пориватися” [3, 157 – 158].

А.С. Макаренко піклувався про духовний розвиток особистості, старанно вивчав читацькі інтереси комунарівців. Він систематично переглядав формуляри, зосереджуючи увагу на тому, хто які книги бере і як часто. Педагог намагався пробудити в кожного вихованця любов до читання, навчити дбайливо поводитися з книгою. А.С. Макаренко намагався виділити те цінне, чим кожна особистість спроможна була збагатити колектив, приділяв цьому аспекту особливу увагу.

А.С. Макаренко справедливо вважав особливо значущим етапом в організації дитячого читання період, коли починається навчання дитини грамоти. “Цей момент, – писав педагог, – має велике значення в житті дитини. Дитина вступає в галузь книги і друкованого слова, іноді вступає неохоче, насилу долаючи ті технічні утруднення, які ставить перед нею буква і самий процес читання. Не треба насилувати дітей у цій першій роботі з грамотності, але не слід заохочувати і деяку лінь, яка виникає у боротьбі з труднощами” [2, 110].

Не пропускав педагог і таких “дрібниць”: “Книги треба придбавати доступні, які надруковані крупним шрифтом, з великою кількістю ілюстрацій. Якщо навіть дитина ще не зможе їх прочитати, то вони в усякому випадку пробуджують у неї інтерес до читання і бажання подолати труднощі грамоти” [2, 111].

І сьогодні залишаються цінними поради для батьків щодо організації дитячого читання, які він виклав у статті “Виховання культурних навичок”: “Ознайомлення з книгою повинно починатися з читання вголос. І у подальшому, як би добре грамотною не була дитина, читання вголос повинно бути одним із найбільш широких заходів у сім’ї. Надзвичайно бажано, щоб таке читання було звичним і постійним святом серед робочих буднів. При цьому якщо спочатку читачами є батьки, то в подальшому ця праця повинна бути передана дітям. Але як і спочатку, так і потім дуже корисно, якщо таке читання відбувається не спеціально для слухача-дитини, а у колі сім’ї, з урахуванням того, що воно викличе й колективний відгук, й обмін думками. Тільки за допомогою такого колективного читання можна скерувати читацькі смаки дитини і відпрацювати у неї звичку критично ставитися до прочитаного. Незалежно від читання вголос необхідно поступово прищеплювати дитині і бажання самій посидіти за книжкою. Самостійне читання дитини спрямовується переважно школою, особливо у старшому віці, але й батьки можуть дати багато користі, якщо не залишать це читання поза своєю увагою. Ця увага повинна виражатися в такому:

а) повинен контролюватися підбір літератури, тому що доводиться спостерігати, як наші діти тримають у руках книги, невідомо звідки взяті;

б) батьки повинні знати, як дитина читає книгу; особливо необхідно боятися бездумного ковтання сторінки за сторінкою, безвільного слідування тільки за зовнішньою цікавістю книги, за тим, що називається фавбулою;

в) нарешті, необхідно привчати дитину до бережливого ставлення до книги” [2, 110 – 112].

Указуючи на те, що культуру читання дитини треба починати дуже рано, тоді, коли вона тільки навчилася добре бачити, слухати і говорити, Антон Семенович велику роль відводив такому жанру усної народної творчості, як казка. “Добре розказана казка, – писав він, – це вже початок культурного виховання. Було б дуже бажано, якщо на книжній полиці кожної сім’ї була збірка казок” [2, 109].

А. Макаренко закликав ретельно ставитися до відбору літератури для читання дітьми. Щодо казок, він стверджував, що під час підбору книг для

дітей раннього віку “необхідно відкинути ті казки, в яких говориться про нечисту силу, про чорта, бабу-ягу, про лісовика, водяного, русалку. Такі казки можна запропонувати дітям тільки старшого віку, коли вони вже будуть добре озброєні щодо давньої темної вигадки. Це озброєння дозволить їм побачити в казці тільки художню вигадку, яка приховує за образами різних чудовиськ будь-що вороже і зле стосовно людини. У молодшому віці образи представників нечистої сили можуть сприйматися дитиною як реальні образи, можуть спрямувати уяву дитини у бік похмурої і злої містики. Кращими казками для малюків завжди будуть казки про тварин... З подорослішанням дитини можна переходити до казок про людські стосунки...

Більш серйозним казковим відділом є той, де у казках вже зображується боротьба між багатими і бідними, де вже відображена класова боротьба. Щодо цих казок ми рекомендуємо батькам також деяку обережність: не треба розповідати казок похмурих, які описують загибель добрих людей або дітей. Узагалі треба сказати, що перевагу треба віддавати такій казці, яка збуджує енергію, упевненість у своїх силах, оптимістичний погляд на життя, надію на перемогу” [2, 109 – 110].

А.С. Макаренко вважав, що художня література не повинна розвивати в дитині тільки уяву або ставити перед собою вузько пізнавальні завдання. У статті “Виховне значення дитячої літератури” він писав, що метою дитячої літератури повинно бути виховання цілісної особистості. “Ми знаходимось у винятково сприятливих умовах, тому що справжня художня література завжди була літературою гуманістичною, завжди відстоювала кращі ідеї людства. Тому ми можемо давати нашим дітям і Марка Твена, і Жуля Верна та інших. На перший погляд, що особливо цінного міститься в “Томі Соєрі”? І дорослі погані, і діти пустуни, а іноді навіть хулігани. Але в книзі так багато людяного, проникнутого радісним і діяльним чуттям буття, що вона принципово співзвучна з нашою епохою.

Тільки книги, які мають на меті створення і виховання цілісної людської особистості, безумовно, корисні для дітей. І не кожна книга, яка написана на прекрасну тему, сама по собі прекрасна...” [3, 157 – 158].

Про те, які мають бути дитячі книги, Антон Семенович відзначав у статті “Виховне значення дитячої літератури”: “У нашій книзі має бути дуже

багато енергетики, сміху, пустування – усе це чудові дитячі риси, які визначають силу характеру, його мажорність, його усталеність і колективізм. Наша дитяча література має бути яскраво життєрадісною” [3, 187].

Педагог указував на те, що в дитячій книзі повинні бути реалізм, яскравість і виразність образів і характерів, «емоційна схвильованість тексту», «здібність вести вперед дитину, до тих пунктів, на яких вона ще не була...» [3, 187].

А.С. Макаренко наполягав на тому, що інтерес до читання в дітей треба виховувати шляхом сімейного обговорення прочитаного, але під час такої розмови не треба батькам використовувати спеціальний повчальний тон. “...Обговорення прочитаного повинно мати характер вільної бесіди, і буде краще, якщо така бесіда виникає наче ненавмисне з приводу певної домашньої справи або сказаних будь-ким слів. Якщо таких добрих приводів не знайдеться, можна просто спитати, що сьогодні цікавого прочитав” [3, 126].

А.С. Макаренко постійно звертався до літератури не тільки як читач і як письменник. Він був одним з пропагандистів літератури в учительській громадськості. Тому він радив вихователям читати багато книг, особливо його улюбленого письменника М. Горького. “Звичайно, – писав він, – вони не підкажуть методу, не вирішать окремих поточних питань, але вони дадуть велике знання про людину” [2, 13]. Він указував на те, що вчитель має керувати дитячим читанням, знати, що читає кожний вихованець, “чи читає він газети, книги, чи отримує їх у бібліотеці або читає випадкові книги, чи цікавиться він певними темами або читає все, не перебираючи” [1, 322].

Теоретичні узагальнення і практичні висновки поглядів А.С. Макаренка на дитяче читання є актуальними за своєю глибинною сутністю, дозволяють вирішити не тільки складні проблеми формування інтересу до читання в сучасній школі, але й проблеми виховання дітей.

Урахування вчителями і батьками рекомендацій щодо організації дитячого читання, висловлені А.С. Макаренком у різних працях, допоможе більш цілеспрямовано й ефективно керувати процесом формування інтересу до читання та основ читацької самостійності учнів за сучасних умов, виховувати всебічно гармонійно розвинену особистість, якій були б

притаманні національна самосвідомість, духовне багатство і соціальна активність.

Творчо переосмислюючи погляди видатного педагога на роль дитячого читання у вихованні дітей, переконуємося, що вони є актуальними і новими за своє глибинною сутністю і дозволяють вирішувати складні проблеми виховання в сучасній школі, є джерелом модернізації педагогічного процесу з урахуванням умов соціальної та економічної перебудови суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко А.С. Пед. соч.: В 8 т. / Сост. М.Д. Виноградова, А.А. Фролова. – М., 1983 – 1986. – Т.1.
2. Макаренко А.С. Пед. соч.: В 8 т. / Сост. М.Д. Виноградова, А.А. Фролова. – М., 1983 – 1986. – Т. 4.
3. Макаренко А.С. Пед. соч.: В 8 т. / Сост. М.Д. Виноградова, А.А. Фролова. – М., 1983 – 1986. – Т. 7.
4. Макаренко А.С. Проблеми шкільного радянського виховання. Твори: В 7 т. – К., 1954. – Т. 5.
5. Струманський В. Антон Макаренко і сучасна українська дійсність // Поч. школа. – 1999. – № 7. – С. 58.

УДК 373.31: 371.32+81'0

Т.О. Пушкарьова

*Інститут інноваційних технологій
і змісту освіти Міністерства освіти
і науки України*

ІНТЕГРАЦІЯ УЯВЛЕНЬ УЧНІВ ПРО НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ МОВИ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У статті розглядаються педагогічні можливості використання вправ і завдань природничого спрямування для розвитку мовлення, які допоможуть учителю початкової школи у підготовці до інтегрованих уроків і сприятимуть розширенню та збагаченню уявлень учнів про навколишній світ, формуванню їх екологічної культури.

In the article the system of the exercises and tasks of the ecological directions is observed, this will help the teacher of the primary school in the preparation to the integrated lessons and will broaden and enrich of the pupils' ecological knowledge.

Постановка проблеми. Одним з актуальних напрямів розвитку світогляду особистості є її уявлення про світ, виховання екологічної культури. Ці процеси, мають інтеграційний характер, адже суб'єкт їхнього впливу – **цілісна** людська особистість, а об'єктами цих процесів виступають навчання і виховання, які є **нероздільними**. Згідно з